

Kultūros savaitė 2022.07.02 09:05

LRT | RADIJAS

Kultūros savaitė. Kultūrinės žiniasklaidos kokybė, Audriaus Plioplio neuromenas ir oficialiai ukrainietiški barščiai

Kultūros savaitė

Audriaus Plioplio neuromenas

Vedėja Rūta Dambraitė

2022.07.02

Menininkas, mokslininkas, aktyvus Jungtinių Valstijų lietuvių bendruomenės narys. Visi šie žodžiai apibūdina daktarą Audrių Pliopį. Daugiau nei 40 metų jis derino iš pažiūros du labai skirtingus pasaulius – meną ir mediciną. Dirbdamas neurologu, jis tuo pat metu kūrė unikalų, daugiasluksnį NeuroMeną, paremtą savo mokslinėmis analizėmis.

Audrius Plioplys visai neseniai lankėsi Lietuvoje. Čia jis pristatė naują projektą – savo piešinius ant šilkinų skarų, kurias galima dėvėti. Čikagoje gyvenantis kūrėjas Lietuvoje dažnas svečias. Su tėvų gimtine jį sieja įvairiausi kultūriniai projektai. Šį kartą porai savaitių jis sugrįžo.

Oras buvo geras, nors lijo gan nemažai, bet buvo smagu. Buvau tikrai dvi savaites.

Jūs labai gerai kalbate lietuviškai. Tas visą laiką labai labai stebina, kai žmogus gyvena kažkur svetur, bet gal galit truputį papasakoti savo istoriją, susijusią su lietuvybe, kaip jūs išlaikėt šitą kalbą ir prisirišimą Lietuvai. Jūs vis sugrįžtat.

Mano tėvai - Antrojo pasaulinio karo pabėgėliai iš Lietuvos. Jie susituokė Toronte, ten aš gimiau ir augau. Jie neplanavo pasilikti Šiaurės Amerikoje. Buvo užtikrinti „šimtu procentų“, kad greitai sugrįš į Lietuvą. Kai pradėjau lankyti pradinę mokyklą, tai nei žodžio nemokėjau angliškai. Labai gerai prisimenu pirmą dieną mokykloje. Mano motina nuvedė ir paliko tenai, o aš staugiau visą dieną nesuprasdamas nė žodžio. Po to tėvai reikalavo, kad namie kalbėtumėm tik lietuviškai, o angliškai nekalbėtumėme iš viso.

Paskutiniaisiais metais turiu daug su menu susisijusių reikalų Lietuvoje, todėl tenka ištisai kas dieną bendrauti su žmonėmis tik lietuviškai.

Pasakojote keliuose interviu, kaip menas, kūryba atsirado jūsų gyvenime. Kad buvo toks padūkęs draugas, išdykęs, kurį tėvai atvedė į meno mokyklą, kad tą garą ten nuleistų ir jūs kažkaip iš jo pamatėt, kad a - yra ir tokia galimybė, yra kūryba. Man įdomu, ką jūs atsimenat apie tą laiką? Kas jus patraukė? Kaip, kaip žmogus supranta, staiga, netyčia atradęs, kad – o, geras, čia mano.

Aš sutikau Algį choro repeticijose. Mano tėvai šalia skautų, šeštadieninės mokyklos ir sekmadienio mišių bažnyčioje, reikalavo, kad įsitraukčiau į dar vieną lietuvišką veiklą Toronte. Turėjau du pasirinkimus: arba lankyti chorą, arba eiti į tautinius šokius. Tuo metu aš galvojau, kad mergaitės yra baisiausias dalykas pasaulyje ir nieko bendro su jomis nenoriu turėti. Todėl liko vienintelis pasirinkimas - choras. Nors aš visiškai negalėjau dainuoti, nes neturiu jokios muzikinės klausos ir eiti į chorą buvo nesąmonė. Per repeticijas kažkaip mane toleravo, bet kai vykdavo pasirodymai, man visuomet sakydavo: "tiktai burną judink, bet nieko nedainuok". Bet žmonės auditorijoje pastebėdavo, kad aš tik "žiopčioju".

Taip aš sutikau Algį Česėką. Aš buvau labai ramus, tylus žmogus, o jis buvo visiškai priešingybė – triukšmingas ir nenustygstantis vietoje. Dvi priešingybės viena kitą traukia, todėl mes susidraugavome.

Meno „sėklą“ mano širdyje pasėjo Algis. Mačiau kaip jis pradėjo tapyti ant drobės: pradėjo nuo tuščio lapo. Iš pradžių atsirado linijos, spalvos ir galų gale – peizažas. Man tai atrodė stebuklas. Kaip galima iš nieko padaryti tokį gražų dalyką? Po daugelio metų aš pradėjau tapyti pats.

Mano tapyti aliejiniai darbai buvo surrealistiniai. Jie kabo pas mane namie ant sienos. Bet mane sudomino naujasis conceptualus menas. „Persimečiau“ labai greitai nuo aliejinės tapybos darbų į conceptualųjį meną su langais, durimis, šviesomis, šviesų sistemomis, garso sistemomis.

Iki pradėdamas kurti profesionaliai, Audrius Plioplys studijavo mediciną ir tapo neurologu. Dirbo su vaikais ir suaugusiais, rašė mokslinius darbus ir buvo geras savo srities specialistas.

Noriu papasakoti nuosekliai, kaip tai nutiko. Aš baigiau Čikagos Universiteto Medicinos mokyklą. Tai buvo vienas geriausių universitetų pasaulyje. Toks yra ir dabar. Ir kai nutariau mesti mediciną ir eiti į meną, aš pagalvojau - reikia eiti tradiciniu būdu - stoti į meno mokyklą. Tuo metu aš buvau pateikęs prašymus į internatūrą, kai pabaigus medicinos mokyklą, reikia atlikti metus praktiką. Ir aš tuos prašymus „išbarsčiau“ nuo Ramiojo vandenyno iki Atlanto, Šiaurinėj Amerikoj, Kanadoj, įvairiuose miestuose ir dvi savaites praleidau lankydamas tuos miestus ir turėjau interviu ligoninėse. Tuo pačiu metu aš nutariau aplankyti meno mokyklas.

Nepadariau jokių rezervacijų, norėjau tik susidaryti bendrą vaizdą ir pasirinkti kokiame mieste norėčiau studijuoti meno studijas.

Man buvo šokas, ką aš pamačiau. Čia buvo 1973 -1974 metai. Visur, kur aš ėjau, nuo rytų iki vakarų, Kanadoj, Amerikoje, visur buvo visiškai toks pats menas – visi tapė abstrakčiojo ekspresionizmo stiliumi. Man tai buvo visai neįdomu. Aš nenorėjau eiti į mandras meno mokyklas ir studijuoti tai, kas visai pasenę, numirę.

Tuo metu aš neišmaniau politikos. Daug vėliau sužinojau viso šito reikalo istoriją. Čia buvo investuoti didžiuliai slapti Amerikos valdžios pinigai į meno mokyklas. Tai buvo valdžios noras pasirodyti prieš komunistinį režimą, kad laisvas pasaulis kuria abstraktųjį ekspresionizmą, kuris uždraustas komunistinėse šalyse.

Tad nusprendžiau, kad negaišiu laiko ir nešvaistysiu pinigų studijoms. Tiesiog studijuosiu savarankiškai. Pabaigiau tuos metus medicinos praktiką Wisconsin'e ir persikrausčiau į rytinę pakrantę. Lankiau meno galerijas, muziejus Niujorke, Vašingtone, studijavau meną. Tai buvo mano patirtis. Dabar aš manyčiau, jeigu tokią pat kelionę darytum, važiuotum, turbūt tą patį vėl rastum. Visi dar daro tą patį. Turbūt. Nežinau, bent aš taip manau. Tai, jeigu tau patinka kas dabar vyksta, labai puiku. Bet jeigu tu turi kitokių minčių ir įdėjų, turbūt niekur netiksi ir nepritapsi.

Plioplio darbai – tai metaforiškas proto, sąmonės ir žmonių komunikacijos tyrinėjimas. Jo piešinių spalvos ryškios. Pasikartojantis motyvas -žaibo išlydžius primenantys raštai. Dažnai kompiuteriu kuriami jo darbai nugulę įvairiuose universitetuose ir kultūrinėse įstaigose Jungtinėse Valstijose ir Lietuvoje.

Šiuo metu meną darau naudodamas Adobe Photoshop. Tai - skaitmeniniai darbai. Aš įtraukiu labai daug skirtingų elementų į visus mano darbus. Imituoju, kaip mūsų smegenys veikia, nes mes, kai bet ką galvojame, kažką nauja patiriame, niekad nėra tikrai naujas dalykas. Viskas “nugula” mūsų praeities, mūsų supratimų, sąvokų, prisiminimų fone. Kiekvienas naujas patyrimas yra tikrai naujas sluoksnis ant viršaus visų kitų. Aš tą imituoju savo meno darbuose. Į skirtingus sluoksnius įtraukiu: senus savo praeities meno darbus ir juos transformuoju, mano magnetinės rezonanso smegenų nuotraukas, smegenų struktūrą, elektroencefalogramas. Neuronus ir spalvas suderinu pagal savo skonį.

Vis tik esmė yra vizualinis menas. Čia ne neurobiologijos vadovėliai, ir ne pamokos, kurias aš dėstau. Vizualinis menas sėkmingas tada, kai atrandamas ryšys tarp žiūrovo ir meno. Žmogus tada gali pats ieškoti, kas tame meno darbe patinka, kas tenai patraukia dėmesį. Ir labai dažnai būna taip, kad tai, ką mato žiūrovas, kas jam svarbu, neturi nieko bendro su tuo ką aš “įdėjau” į tą darbą. Visai kitos mintys. Ir tai yra labai gerai.

Šios skraistės yra iš mano paskutinės kolekcijos. Jos yra labai populiarios. Man tai ypač patinka, nes man truputį nusibodo tradicinis menas, kur kabini ant sienos, ar skulptūrą pastatai, net tos šviesos instaliacijos su besikeičiančiomis spalvomis - net tos man jau padėjo nusibosti.

O su skraistėmis yra visiškai kitaip, nes čia - dinamiškas procesas. Pavyzdžiui, jeigu moteris nešioja skraistę: kartais užsideda vienu būdu, kartais susiriša kitu būdu, todėl vėl atrodo kaskart kitaip. Menas tampa "gyvas". Ekspонатas nekabo ant sienos, kaip tradicinis meno darbas, ir man tai labai patinka.

Čikagoje gyvenantis kūrėjas gauna įvairiausių užsakymų sukurti meno kūrinius. Vienas tokių buvo sukurti piešinį Blue Men Group teatrui Čikagoje. Blue Men Group – tai plačiai pasaulyje pažįstamas meno ir muzikos kolektyvas. Mėlynai veidus nusidažę vyrai visuomet pasirodo grupėse po tris. Būna nebylūs, šmaikštuoja ir groja įvairiausiais instrumentais – klasikiniai arba pačių sukonstruotais. Plioplys jiems sukūrė paveikslą pavadinimu „Mėlynoji sąmonė“. Jame vaizduojami keli sluoksniai. Viename užfiksuoti paties menininko smegenų tomografijos vaizdai, neuronai, kitame sluoksnyje – baltosios meškos nuotrauka, kurią Plioplys užfiksavo Kanadoje. Šie sluoksniai užkoduoja daugybę amžių patirties. Mėlynas ledas, mėlynas dangus, mėlyna saulė.

Audrius Plioplys pasuko į meną metęs mediko specialybę. Jis pasakoja, kad po trijų metų jį pradėjo graužti sąžinė, kad turi tiek medicininių žinių, bet nepadeda žmonėms. Tuomet jis pasakoja supratęs, kad padarė klaidą, kad nebūtina pasirinkti tik vieno, kad galima suderinti meną ir mediciną. Tada Plioplys sugrįžo į neurologiją. Nuo to laiko ne vieną dešimtmetį dirba medicinos srityje ir kuria meną.

Pradėjau daugiau gilintis į vaikų neurologiją. Mano laboratorijos Toronte tyrinėjimai buvo apie tai, kaip atsiranda smegenų ląstelės, kaip jos auga. Ir labai greitai išsivystė klausimas - kaip atsiranda Alzheimerio liga. Tuo metu maniau, kad atradau būdą, kaip tyrinėti Alzheimerio ligą iš vaikų neurologijos perspektyvos. Tačiau man atsirado kliūčių daryti tuos tyrinėjimus Kanadoje, todėl persikrausčiau iš Kanados atgal į Ameriką. Kodėl aš buvau taip suvaržytas Kanadoje? Labai paprasta: aš - vaikų neurologas, tai ką aš turiu bendro su Alzheimerio liga? Čia yra suaugusių neurologų reikalas. Gavojų kad aš nosį kišu ten, kur nereikia. Todėl nebuvo galimybės.

Persikrausčiau į Ameriką, kur laisvesnis žmonių mąstymas. Iš karto atidariau Alzheimerio tyrimo programos centrą, tyrimo laboratoriją ir iš karto tęsiau tyrinėjimus. Bet, deja, mano teorija nepasitvirtino. Dariau daug tyrimų apie lėtinio nuovargio sindromą. Ir šalia

to dirbau su vaikų neurologija, t.y. su vaikais, kurie serga cerebraliu paralyžium - ieškojau būdų kaip pagerinti jų būklę.

Labai dažnai, jeigu vaikas rimtai serga cerebraliu paralyžium, plaučių ligos tampa labai sunkios. Sukūriau gydymo priemonę, kuri užsideda kaip liemenė: pumpuoja orą ir išvalo plaučius. Tai labai sumažino plaučių uždegimų skaičių ir sergančių vaikų mirtingumą. Šis būdas ir dabar naudojamas visose vaikų ligoninėse Šiaurės Amerikoje. Labai daug tėvų turi namie ir naudoja patys. Mano pasiekimai ir dabar yra dažnai minimi moksliniuose pranešimuose. Džiaugiuosi, kad galėjau prisidėti palengvinant sergančių vaikų būklę.

Tai iš pat pradžių kalbėjot, kad tarsi buvimas mediku ir menas atrodė kaip dvi nesuderinamos sritys ir jūs tarsi galvojot tai ką čia pasirinkti ir, bet dabar kai kalbat, man kažkaip atrodo, kad kūryba ir mokslas yra tokie iš esmės turbūt du labai panašūs ir besisiejantys dalykai nes moksle lyg ir taip pat reikia idėjų, kūrybinių idėjų, pavyzdžiui, kaip išspręsti problemą, kokio gydymo ieškoti arba išsikelti kažkokią teoriją ir sekti paskui ją, ar ne? Kaip jums tas atrodo?

Taip, Jūs kalbate teisingai. Čia yra protingas mokslininkas. Jeigu nori būti geru gydytoju, turi būti kūrybingas. Aš nežinau, kaip yra Lietuvoje. Tačiau Amerikoje, vis daugiau ir daugiau yra linkstama į kompiuterinę mediciną, kur automatiniai algoritmai pagal simptomus nustato ligą ir jos gydymą. Todėl gydo jau nebe gydytojas, o kompiuteris. Ir kas nukenčia? Pacientai.

Aš pats turėjau tokią situaciją ligoninėje prieš kelis metus. Mane baisiai „nuvarė“ reanimacijoje. Gydymas vyko pagal kompiuterinių algoritmų rezultatus. Nors aš pats gydytojas ir žinojau, ką reikia daryti, bet manęs niekas neklausė.

Deja, medicinoje kuo toliau, tuo labiau „išgaruoja“ kūrybiškumas. Vis sunkiau rasti gerų gydytojų.

Jūsų meno kūriniai kalba apie tą kompiuterį, kaip įrankį žmogui padėti priimti sprendimus, kaip įrankį, na, medikui reikia tyrimų ir viso kito, bet tas kūrybiškumas turbūt, apie ką jūs ir kalbat, mediko gyvenime ir ne tas robotizuotas darbas, tas kažkoks lankstumas turi irgi egzistuoti.

Man svarbu būti geru gydytoju. Aš gydžiau vaikus su epilepsija, ir duosiu pavyzdį iš praktikos. Dvi šeimos, turinčios po maždaug to paties amžius vaiką, kenčiantį nuo traukulių. Vienoje šeimoje kiekvieną kartą vaikui prasidėjus traukuliams – kyla didžiausia panika: visi klykia, skambina greitajai pagalbai, važiuoja į ligoninę. Tiesiog panika, visi tiesiog išprotėję.

Kita situacija – vaikui prasideda traukuliai, tėvai ramiai žiūri į tai ir yra labai nusiteikę prieš vaistus. Jie galvoja – tie vaistai yra blogi ir reikia išvengti jų kiek įmanoma.

Taigi, atrodo, kad vaikas serga tokia pačia liga, kenčia nuo tokių pat traukulių. Tačiau gydymas visiškai skiriasi, nes aš gydau ne tik vaiką, aš gydau ir šeimą. Todėl gydymą reikia pritaikyti atsižvelgiant į kiekvienos šeimos sąlygas, nes nebus skiriami tie patys vaistai ar priemonės, kadangi abu atvejai yra visiškai skirtingi. Jeigu gydymą nustatys kompiuterinė automatinė programa, jis bus neveiksmingas nei vienai seimai, nei kitai.

Jūs tiriāt mąstymo atsiradimą, sąmonės, savęs supratimą, bendravimą mūsų su kitais žmonėmis ir man tada kyla klausimas, kad jūs taip jau ilgai tą tiriāt, tai ar atėjo kažkoks supratimas apie tai, kas yra tas mąstymas, kaip veikia mūsų galvos, kaip mes komunikuojam vieni su kitais, nes man jūsų meno kūriniai kažkaip atrodo, kalba apie tą, parodo tą išvirkščią pusę, man atrodo, mes, žmonės, net nesuprantam, kaip komplikuota viduj - neuronų jungtys, elektronai, elektra skraido. Jūs tiesiog kažkaip išverčiat mūsų galvas į kitą pusę ir primenat apie tai, kokie mes sudėtingi esam. Bet ar atėjo jums tas supratimas apie, kaip veikia mūsų mąstymas, sąmonė, pasąmonė?

Jūs labai gerai išsireiškėte. Bet aš atsakymo neturiu, turiu tiktai klausimus. Mano tyrinėjimų tikslas - kelti tokius klausimus, nagrinėjimus, sukurti sąlygas, kad, žmonės kaip Jūs, galėtų tų atsakymų ieškoti.

Tai - menininkas ir neuromokslininkas Audrius Plioplys.